

Nyinförd mångfoting

– palmbandfoting *Chondrodesmus cf. riparius*

Den skandinaviska mångfotingsfaunan har berikats med en ny art – en dubbelfoting som förekommer inomhus, företrädesvis i blomkrukor med större växter såsom palmer. Det rör sig om en art inom ordningen banddubbelfotingar (Polydesmida) och familjen Chelodesmidae, *Chondrodesmus cf. riparius*. Arten saknar svenskt namn, så vi döper den till det något tungvrickande namnet palmbandfoting.

G Ö R A N A N D E R S S O N & H E N R I K E N G H O F F

Det första fyndet av palmbandfoting *Chondrodesmus cf. riparius* Carl, 1914 gjordes redan i mars 2000 då flera exemplar hittades i en stor blomkruka i Umeå universitets administrationsbyggnad. Fyndet gjordes av Sylvia Bäckström som sitter i universitetets telefonväxel. Växten i krukan var en palm hörande till släktet *Rhapis*. Den hyrdes av företaget Berghems blommor, som berättade att sticklingar hämtas från Mellaneuropa, drivs upp i Holland och därefter exporteras till Sverige. Blomjorden var också blandad med torv, importerad från Baltikum. Det är alltså något komplicerat att finna ut varifrån djuren kom.

Ett flertal fynd i Sverige. Nästa fynd dröjde till 2006, då ett exemplar hittades bland rötterna på en stor krukväxt (enligt uppgift ”något slags palm”) i Söderköping. Växten var inköpt i april 2006 hos Blomsterland, som bl.a. importerar växter från Holland och Danmark.

Under 2007 har (hittills) fem fynd gjorts i Sverige, alla i stora krukväxter inköpta på IKEA (i ett fall Plantagen). Flera exemplar hittades i Nacka i juni i krukan till en palm (*Chrysalidocarpus lutescens*), inköpt på IKEA ca 6 månader tidigare. Djuren hade grävt gångar i jorden och levde bland rötterna på palmen. Andra fynd är från Barkarby (två stycken) och Örebro.

I västra Sverige har palmbandfoting påträffats i Göteborg. Fyndet gjordes i augusti 2007 vid omplantering av en stor krukväxt köpt på IKEA.

IKEA får enligt uppgift sina stora växter från Holland. Mycket tyder alltså på att det kan vara Holland som är spridningskälla för de svenska fynden.

Fig. 1. Hona av *Chondrodesmus cf. riparius* från ett kontor i Köpenhamn. [Female *Chondrodesmus cf. riparius* from a Copenhagen office.] Foto: Geert Brovad

Andersson, G. & Enghoff, H. 2007. Nyinförd mångfoting – palmbladfoting *Chondrodesmus cf. riparius*. – Fauna och Flora 102(4): 2–5.

Fig. 2. Det exemplar som hittades i Göteborg på tillfällig utflykt i naturen. [The specimen of *Chondrodesmus cf. riparius* found in Gothenburg.] Foto: Göran Andersson.

Ett fynd hittills i Danmark. I Danmark gjordes det första fyndet av palmbandfoting i januari 2007, då ett flertal exemplar påträffades på ett kontor i Köpenhamn. Djuren levde i en stor kruka med en palm (*Phoenix robbelini*) och orsakade viss uppståndelse bland de anställda. Anders Thomsen från företaget Indoor-design samlade in två hanar, två honor och två juvenila djur, vilka överlämnades till Statens Naturhistoriske Museum i Köpenhamn. Senare har flera exemplar från samma ställe samlats in. Även Indoor-design får sina palmer från Holland.

Funnen i Tyskland. Palmbandfoting är även känd från Tyskland. Thomas Wesener i Bonn berättar om ett fynd av fyra honor i januari 2007 i en kruka med någon palmart. Djuren levde mellan växtrötterna och det

våta, underliggande substratet och hade så gjort i sex månader enligt upphittaren. Dessa djur var välkända bland försäljare av stora krukväxter i Bonn och arten införs tydligen ofta dit med växtmaterial.

En sydamerikansk art. Artbestämningen vållade vissa problem. Med hjälp av myriapodologen Richard Hoffman i USA kunde det fastställas att det var en art av det neotropiska släktet *Chondrodesmus* (familjen Chelodesmidae).

Chondrodesmus är ett stort släkte med ca 40 arter beskrivna från tropiska Amerika (Ecuador och Brasilien norrut till Veracruz och Guerrero, Mexico (Hoffman 1980). Den senast beskrivna arten är från Brasilien (Golovatch m.fl. 1999). Hoffman (1999) har en lista över de 23 centralamerikanska arterna men

det finns ingen nyare checklista över de sydamerikanska arterna. Den senaste bestämningsnyckeln till arterna är gjord av Attems (1940), som tar upp 24 arter (plus 11 osäkra arter, vilka inte är med i nyckeln).

Om man använder Attems nyckel kommer man utan problem till *Chondrodesmus riparius* Carl, 1914, en art beskriven från Bodega Central vid Magdalenafloden, Colombia, och uppenbarligen aldrig återfunnen sedan dess. De skandinaviska exemplaren stämmer i stort sett med den mycket noggranna beskrivning som Carl (1914) gjorde. Det finns emellertid vissa små olikheter som man inte kan ta ställning till om inte hela släktet revideras. Dock överensstämmer de taxonomiskt viktiga gonopoderna exakt med Carls beskrivning och illustration av *C. riparius*. Tillsvidare bör den skandinaviska arten betecknas *Chondrodesmus cf. riparius* Carl, 1914 (cf. innebär att bestämningen är något osäker).

Största mångfotingen i Skandinavien. Palmbandfotingen är en för skandinaviska förhållanden mycket imponerande art (Fig. 1 och 2). Honorna blir ca 6 cm långa och 9–10 mm breda medan hanarna är något mindre, ca 5 cm långa och 8 mm breda. Färgen är varmt rödbrun med starkt kontrasterande gula markeringar på ryggsköldarnas ytterhörn (paranota).

Arten lever troligen endast av organiskt material i jorden och ger sig inte på de levande växterna. Inte vid något av fyndtillfällena framgår det att växten i krukkan skulle vara skadad eller må dåligt.

Rapportera nya fynd!

Fler fynd av palmbandfoting är att vänta. Har du en stor krukväxt hemma? Böka lite i jorden och se vad du kan finna. Det finns andra mångfotingar som också kan leva i blomkrukor.

Den vanligaste är orangerifoting *Oxidus gracilis* (Fig. 3), som i utseende och färg påminner om palmbandfoting men är mycket mindre, högst 23 mm lång och 2,5 mm bred. Håll också utkik efter en mycket liten art, enkelfotingen blindstenkryp *Lamyctes coeculus* (Fig. 4), som är 4–6 mm lång. Se vidare Andersson m.fl. (2005).

Alla fynd är intressanta att få ta del av. Kontakta Göran Andersson, se e-postadress nedan!

Fig. 3. Orangerifoting *Oxidus gracilis*, en dubbelfoting som ibland hittas i blomkrukor. Den påminner om palmbandfoting men är mycket mindre. [*Oxidus gracilis*, a millipede often found in flower pots.]. Illustration: Jan-Åke Winqvist, från *Nationalnyckelvolymen om mångfotingar*.

Tack till alla upphittare och uppgiftslämnare samt Lars-Åke Janzon och Ulf Carlberg (Naturhistoriska riksmuseet) och Roger Pettersson (Umeå) för förmedling av djur och uppgifter. Tack också till Thomas Wesener (Bonn) för information om tyska förekomster samt Richard L. Hoffman (USA) för taxonomisk hjälp.

Fig. 4. Blindstenkrypare *Lamyctes coeculus*, en mycket liten enkelfoting som kan leva i blomkrukor. [*Lamyctes coeculus*, a very small centipede (4–6 mm long) often found in flower pots. Illustration: Jan-Åke Winqvist, från *Nationalnyckel-volymen om mångfotingar*.

Summary. New millipede introduced to Scandinavia.

The Scandinavian indoor millipede fauna has been enriched by a large Neotropical species, *Chondrodesmus cf. riparius* Carl, 1914 (Chelodesmidae). In March 2000, this species was found in Umeå, northern Sweden, in a big flowerpot with a palm. In 2006 and 2007 it was found, again in flowerpots with palms, in Söderköping, Nacka and Göteborg (south-central part of Sweden). In January 2007, several specimens were found in

Denmark, Copenhagen in a big, heated flowerpot with a palm. *Chondrodesmus* is a large genus, with c. 40 species described from tropical America. *Chondrodesmus riparius* Carl, 1914, was described from Colombia, and apparently never recorded since then. The Scandinavian specimens largely match the description of *C. riparius* but there are some small differences. For the time being, the Scandinavian specimens may be identified as *Chondrodesmus cf. riparius* Carl, 1914. To North Europeans, it is quite an impressive millipede. Females are c. 6 cm long and 9–10 mm wide, males are slightly smaller, about 5 cm long and 8 mm wide. The colour is a warm, reddish brown, with strongly contrasting yellow markings on the paranota. □

Göran Andersson

Göteborgs Naturhistoriska Museum
E-post: goran.a1@telia.com

Henrik Enghoff

Statens Naturhistoriske Museum, Köpenhamn
E-post: henghoff@snm.ku.dk

Litteratur

- Andersson, G., Meidell, B.A., Scheller, U., Winqvist, J.-Å., Osterkamp Madsen, M., Djursvoll, P., Budd, G. & Gårdenfors, U. 2005. Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. Mångfotingar. Myriapoda. – ArtDatabanken, SLU, Uppsala, 351 pp.
- Attems, C. 1938. Polydesmoidea II. Fam. Leptodesmidae, Platyrhachidae, Oxydesmidae, Gomphodesmidae. – *Das Tierreich* 69: i–xxviii + 1–487.
- Carl, J. 1914. Die Diplopoden von Columbien nebst Beiträgen zur Morphologie der Stemmatoiuuliden. – *Mémoires de la Société neuchâtoise des Sciences naturelles* 5: 821–993.
- Golovatch, S.I., Hoffman, R.L. & Adis, J. 1999. A new species of *Chondrodesmus* Silvestri, 1897, from near Tefé, Central Amazonia, Brazil, with first ecological observations (Diplopoda, Polydesmida, Chelodesmida). – *Amazoniana* 15: 269–277.
- Hoffman R.L. 1980 (for 1979). Classification of the Diplopoda. *Muséum d'histoire naturelle, Genève*, 237 sidor.
- Hoffman, R.L. 1999. Checklist of the millipeds of North and Middle America. – *Virginia Museum of Natural History Special Publication* 8: 1–584.